

До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.027 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова
29013, м.Хмельницький, вул. Героїв
Майдану, 8.

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Сороки С.О.

– на дисертацію Козярук Ольги Олександрівни «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів за кримінальним правом України (ст. 305 КК України), подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Предметне вивчення та критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації, автореферату, а також наукових праць, опублікованих за темою, дають підстави для формулювання наступного висновку

Оцінка актуальності обраної теми дослідження

В умовах сьогодення, коли Україна переживає глибоку соціальну кризу, що супроводжується криміналізацією всіх сфер життєдіяльності, особливої важливості набувають питання ефективної протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів шляхом правильного застосування законодавства. Наркозлочинність набуває все більших та загрозливих масштабів, поширюючись не тільки на внутрішньому ринку, а й виходячи за його межі. Таким чином, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів на регіональному, національному і міжнародному рівнях досяг загрозливих масштабів, що з кожним роком набирає все більших обертів. Суспільна

небезпека контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів зростає швидкими темпами через неефективність нормативно-правової бази, тому доцільно визнати, що на сьогодні для України досліджувана автором проблема постала особливо гостро та потребує комплексного підходу до її вирішення.

Таким чином, рецензоване дослідження значною мірою заповнює прогалини, які існують у науці кримінального права щодо розглядуваної проблеми, а тому його треба визнати актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 29 жовтня 2018 року (протокол № 3) (с. 19 дисертації).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується:

- по-перше, структурою дослідження, яка у цілому відповідає меті та завданням дослідження та дозволила, відповідно до наукової спеціальності, послідовно розглянути проблеми, визначені автором (с. 19-21 дисертації);

- по-друге, опрацюванням дисертантом джерельної бази, яка налічує 252 найменування (с.195-218 дисертації), матеріали слідчої і судової практики (вивчено і узагальнено 295 судових вироків про контрабанду наркотичних засобів) (с. 22 дисертації).

- по-третє, обраною методологією дослідження, яка ґрунтується на законах та категоріях матеріалістичної діалектики і теорії пізнання, що сприяє розумінню предмета дослідження у контексті поєднання потреб науки та практики, а також використанні загальнонаукових та спеціальних методів:

герменевтичного, догматичного (формально-юридичного), історичного, порівняльно-правового, системного аналізу, статистичного (с. 21-22 дисертації).

Сформульована авторкою мета дослідження полягає у комплексному аналізі теоретичних та практичних проблем кримінально-правової протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, розробка пропозицій, спрямованих на подальше удосконалення кримінального закону та застосування покарання за вчинення вказаного кримінального правопорушення, а також рекомендацій щодо правильної кваліфікації вказаних діянь (с. 19-20 дисертації)..

Аналіз структури дисертаційного дослідження свідчить, що праця логічно пов'язана з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної авторкою тематики. Наукові положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження є обґрунтованими, такими, що мають системний, комплексний характер і містять наукову новизну.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи новизну одержаних результатів, слід зазначити, що дисертація є комплексним дослідженням теоретичних і практичних положень чинного кримінального законодавства щодо відповідальності за контрабанду наркотичних засобів.

Важливе значення для оцінки наукової новизни роботи також мають сформульовані дисертантом наступні положення:

- висновок про те, що доцільно розширити предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, включивши до нього інструменти та обладнання, призначені для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- необхідність доповнення ст. 305 КК України такою кваліфікуючою ознакою: «втягнення до протиправної діяльності неповнолітнього»;

- висновок про те, що воєнний стан та бойову обстановку варто розглядати як обтяжуючу обставину під час винесення вироків судами за вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів;

- обґрунтування доцільності застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб, діяльність яких пов'язана із виробництвом лікарських засобів, отриманням ліцензії на заняття такою діяльністю, культивуванням рослин, які містять наркотичні речовини, виробництвом лікарських засобів, які містять наркотичні засоби або прекурсори та їх експорту.

Частину положень автором було удосконалено або вони дістали подальшого розвитку (с. 23-25 дисертації). Зокрема. вдосконалено:

- висновок про те, що замах на вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів необхідно прирівняти до закінченого кримінального правопорушення, враховуючи те, що ступінь суспільної небезпеки від вчинених дій є однаковою;

- позицію про необхідність внесення такої кваліфікуючої ознаки контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів як «вчинення кримінального правопорушення службовою особою або з використанням свого службового становища»;

- теорію про момент закінчення продовжуваних кримінальних правопорушень, зокрема, зроблено висновок про те, що до уваги потрібно брати не особливості законодавчої конструкції складу кримінального правопорушення, а особливості фактичного вчинення суспільно небезпечного діяння (протікання його у часі), а також механізм заподіяння ним шкоди об'єкту кримінально-правової охорони;

Набули подальший розвиток:

- доцільність введення у теорію кримінального права такого поняття, як «непридатний замах»;

- положення про те, що з урахуванням досвіду іноземних країн та аналізу мети вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, родовим об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів слід вважати порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності;

- висновок про те, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, є порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності держави. Додатковим факультативним безпосереднім об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є встановлений кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення, який в окремих випадках може порушуватись при незаконному переміщенні зазначених засобів через митний кордон України.

- висновок про те, що добровільна відмова від вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів можлива до заповнення митної декларації, оскільки вищевказаний документ після його заповнення, набуває статусу документа, який має юридичне значення;

Дисертаційне дослідження містить також низку інших цікавих та аргументованих висновків, пропозицій і рекомендацій. Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня кандидата юридичних наук.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації

становить 291 сторінку, з яких 183 – основний текст, 24 сторінки – список використаних джерел (252 найменування), 5 додатків на 71 сторінці.

У вступі дисертаційної роботи визначено актуальність теми, мету, завдання, об'єкт, предмет, новизну та ступінь апробації основних результатів дослідження.

У першому розділі «Стан і порівняльно-правові засади дослідження проблеми кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів» дисертанткою проведено аналіз літератури з питань кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків та їх протидії, виданих у 80-х – 90-х рр. минулого століття, а також за часи незалежної України, розглянуто міжнародно-правові і внутрідержавні фактори щодо протидії незаконному обігу наркотиків. Проведено порівняння кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів України та деяких зарубіжних держав і наголошено на відмінностях від Українського законодавства, звернуто особливу увагу що у чинній нормі ст. 305 КК України суб'єктом контрабанди наркотичних засобів не є юридична особа відповідно до сучасних вимог та реалій.

У другому розділі «Юридичний аналіз складу кримінального правопорушення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів» розглянуто елементи складу кримінального правопорушення передбаченого ст. 305 КК України. Обґрунтовано новий підхід до поняття родового, безпосереднього об'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України: так родовим об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів слід вважати порядок суспільних

відносин у сфері економічно-господарської діяльності; основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, є порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності держави. Додатковим факультативним безпосереднім об'єктом є встановлений кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення.

З урахуванням реалій сьогодення, слушним є висновок про те, що, воєнний стан та бойову обстановку варто розглядати як обтяжуючу обставину під час винесення вироків судами за вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів

Заслуговує на увагу обґрунтування необхідності притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб.

У третьому розділі «Проблеми призначення покарання та розмежування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів та кримінальних правопорушень із подібними ознаками» запропоноване власне розуміння, що розмежувальні ознаки – це ознаки двох складів кримінальних правопорушень, які знаходяться у відношенні диз'юнкції одна відносно одної, взаємовизначають одна одну у порівнянні їх змістових ознак, які відрізняються між собою та є порівнюваними у системі родово-видових співвідношень.

Слушною є думка, що розмежування кримінальних правопорушень із подібними ознаками є необхідною складовою під час аналізу тієї чи іншої статті, оскільки саме розмежування подібних ознак складів кримінальних правопорушень, дає можливість зробити правильну кваліфікацію кримінально протиправного діяння та уникнути плутанини під час вибору тієї чи іншої кримінально-правової норми

Заслуговує на увагу значна робота авторки щодо вивчення і аналізу 295 судових вироків про контрабанду наркотичних засобів, що дало змогу дійти

до висновку, що суди припускаються помилок та не завжди дотримуються норм законодавства при винесенні вироків у справах про контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Умовно такі недоліки можна поділили на певні групи: неврахування судами нижньої межі санкції ст. 305 ККУ при винесенні покарання; ігнорування судами обтяжуючих обставин (або кваліфікуючих ознак диспозиції статті) під час винесення вироку; необґрунтованість призначення покарання; широкий спектр використання судами пом'якшуючих обставин; необґрунтоване застосування судами ст.ст. 69 і 75 ККУ та широке використання суддівського розсуду при прийнятті рішень.

Викладені у вступі, та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблем в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, до кінця не розробленими в науці і є перспективними для дослідження. Свої думки, висновки та пропозиції дисертантка підтверджує науковою дискусією, критичним аналізом поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців тощо. Відтак, можна стверджувати, що висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатній рівень достовірності та обґрунтованості.

Наукова і практична цінність дисертації полягає у тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення кримінального законодавства в частині відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів; у практичній діяльності правоохоронних органів України; у навчальному процесі під час викладання курсу «Кримінальне право». Позитивним доцільно відзначити, що авторкою підготовлено два акти впровадження результатів дисертаційного дослідження (с.25-26 дисертації).

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях. На позитивне сприйняття дисертаційного дослідження

впливає належний рівень апробації отриманих авторкою результатів. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в результаті проведеного дослідження, мають теоретичне та практичне значення й достатньо повно викладені в опублікованих наукових працях. Основні результати дослідження викладено у чотирьох наукових статтях, із яких три опубліковано у наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, одна – у науковому періодичному виданні іншої держави, а також у п'яти тезах доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Проте, позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу, необхідно акцентувати увагу на деякі її положення, які потребують врахування, уточнення або можуть стати предметом дискусії під час її обговорення, зокрема:

1. Серед розглянутих дисертанткою різних поглядів вчених стосовно визначення та розуміння об'єкта кримінального правопорушення не розкрито позицію професора Костенка О.М., який вважає, що загальним об'єктом будь-яких кримінальних правопорушень є закріплений в законодавстві порядок відносин між людьми, необхідний для забезпечення безпеки кожного з них, про те за результатами дослідження авторкою зроблено висновок про те, що родовим об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів слід вважати встановлений порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, є порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності держави, а додатковим факультативним – встановлений порядок суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення (с. 2-3, 24-25, 63-66 дисертації). Тому, хотілось би під час публічного захисту почути обґрунтування такої позиції.

2. Дисертантка, провівши дослідження, дійшла висновку про доцільність розширення предмету кримінального правопорушення,

передбаченого ст. 305 КК України, включивши до нього інструменти та обладнання, призначені для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів, проте вона зазначає, що в українському законодавстві відсутнє поняття «інструменту», що може бути використаний для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (с.73 дисертації), не запропоновано таке поняття і авторкою.

3. Позитивною є пропозиція дисертантки щодо необхідності ефективного державного контролю за згаданими інструментами та обладнанням, авторка пропонує, що для цього необхідно прийняти окремий нормативно-правовий акт або внести суттєві зміни до Переліку обладнання, яке використовується для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2008 № 140), в якому встановити перелік інструментів та обладнання, переміщення яких через митний кордон України буде заборонено або обмежено, проте незрозуміло хто саме має розробити такий нормативно-правовий акт або зміни до Переліку обладнання, яке використовується для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також перелік інструментів та обладнання, переміщення яких через митний кордон України буде заборонено або обмежено (с. 74 дисертації).

4. Під час дослідження дисертантка дійшла висновку, що родовим об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є встановлений порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності і пропонує: враховуючи викладене, ст. 305 ККУ варто виключити із розділу XIII «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення» та включити у розділ VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності»,

надавши їй порядковий номер, 201-2. (с. 63 дисертації), проте незрозуміло, чому авторка про це не зазначає в науковій новизні одержаних результатів.

5. Дискусійною, на нашу думку, є позиція дисертантки щодо необхідності вказати у нормі ст. 305 КК України такого способу вчинення контрабанди наркотичних засобів, як «з недостовірним використанням документів або засобів митної ідентифікації, чи поєднане з недекларуванням або недостовірним декларуванням». Як зазначає авторка, що відповідно до правил кваліфікації кримінальних правопорушень «спосіб вчинення кримінального правопорушення не утворює сукупності кримінальних правопорушень, якщо він є обов'язковою, необхідною та невід'ємною ознакою певного діяння», тому при використанні підроблених документів, контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 358 КК України (с. 96 дисертації). Уявляється, що обґрунтування внесення таких змін є недостатньо вагомим і сприятиме нагромадженню статті зайвими термінами.

6. Дисертанткою проведено велику науково-дослідну роботу і було запропоновано багато змін і доповнень до ст. 305 КК України, проте не сформульований остаточний варіант статті в новій редакції, що надало б дисертації повноти і завершеності.

Однак, висловлені зауваження не впливають на належний рівень проведеного дослідження, мають дискусійний характер, а здійснений автором науковий пошук заслуговує на підтримку.

Висновок:

рецензоване дисертаційне дослідження за актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в ній, їх достовірністю і новизною, повнотою їх викладу в опублікованих працях повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня кандидата юридичних наук передбаченим пунктом 9, 10, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затверджених постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій й іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України, а її автор – Козярук Ольга Олександрівна за результатами успішного захисту, - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**доцент кафедри кримінального права і процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
кандидат юридичних наук, доцент**

С.О.Сорока